

principio haeretico, et profectam esse ex sententia haeretica auctoris; *suspecta de haeresi*, quae habet aliquid praeposterum ita, ut rationabilem pariat suspicionem implicitae haereseos. Facile patet, posse simul cum his duabus notis *saporis* et *suspicionis haereseos* coniungi strictiorem determinationem modi, quo sententia opponatur veritati; sic utraque Pistoriensis XXII. et XXVIII. dicitur: *suspecta de haeresi, eamque sapiens, et erronea*. Propositio *male sonans* est, quae licet significatione minus usitata verborum sensum aliquem admittat innocuum, in significatione tamen communi verborum continet aliquid contrarium sanae doctrinae, quoniam ex contextu et adiunctis temporis, personae et rerum ad sensum innocuum determinetur. Unde quisque videt, propositionem *male sonantem* facile posse simul esse subiectam aliis censuris (vide Pistoriens. XLIV. LXV.); et intelligitur praeterea, propositionem aliquam, quae aliquando nondum fixa terminorum significatione vel alia significatione verbis adhaerente, apud vetustos Patres erat innocua, nunc sine explicatione prolata posse esse *male sonantem*, cuiusmodi foret e. g. propositio simpliciter nunc affirmans *in Deo tres substantias*, sicut olim b. Hieronymo *venenum sub melle latere* videbatur (ep. 15. n. 4. ad Damas.), si dicerentur simpliciter *sine suis interpretationibus tres divinae hypostases*. Propositio *piarum aurium offensiva* est, quae repugnat communi fidelium existimationi, in quam ex pietate doctrinae sacrae conformi inducti sunt (ita Kilber Tract. de Fide n. 228). Notae aliae: propositio *schismatica*, in *schisma inducens*, *seditiosa*; *blasphema*, *impia*; *scandalosa*, *perniciosa*; *iniuriosa*, *captiosa* etc. si qua explicatione indigent, legi possunt declaratae penes theologos. Vide Canon. I. XII. c. 11; Suarez de Fide disp. XIX. sect. 2; Card. de Lugo de Fide disp. XX. sect. 3; Henr. Kilber (inter Theol. Wirceburgenses) de Fide (ad calcem) et alios.

SECTIO II.

DE CONSERVANDAE TRADITIONIS DOCUMENTIS ET INSTRUMENTIS.

CAPUT I.

DE MONUMENTIS TRADITIONIS UNIVERSIM SPECTATIS.

THESIS XIII.

De monumentis Traditionis quatenus exhibent consensum custodum depositi, et quatenus pro iisdem sunt instrumenta doctrinae.

« Traditio hucusque secundum divinitus institutum et princeps summa organon considerata, spectari porro potest, ut monumentis antiquitatis ecclesiasticae, potissimum documentis scriptis conservata est; haec enim monumenta 1°. suppeditant certum argumentum divinae Traditionis, seu potius exhibent Traditionem ipsam, quatenus ex illis consensus custodum depositi in aliquod doctrinae caput tamquam pertinens ad christianam fidem demonstratur; 2°. in comparatione autem cum organo semper vivente, monumenta eadem sunt intime cum illo nexum et cique velut connaturale subsidium conservandae Traditionis, et instrumenta doctrinae. »

I. Monumenta universim appellamus opera antiquitatis, sive scripta sint sive res aliae, ex quibus in cognitionem ducimur idearum ac doctrinarum, morum, conditionis et totius historiae veterum sive hominum singularium, sive maxime integrae societatis. Monumenta igitur ecclesiastica dicimus hoc loco opera multiplicis speciei et ordinis ex antiquitate adhuc reliqua, ex quibus in cognitionem venimus sententiae, professionis et fidei, quae tum fuerit circa doctrinam et disciplinam christianam vel ex integro vel in singulis capitibus spectatam. Patet vero, primum locum in his monumentis tenere opera scripta; haec enim ceteris clarius, distinctius, explicatius ideas et sententias ac totum doctrinae ambitum referre possunt. Huo pertinent tabulae

symbolorum et publicarum professionum fidei, conservatae vel singillatim vel in actis Conciliorum vel in scriptis Patrum; acta et definitiones Conciliorum; singulorum Patrum opera polemica et apologetica, dogmatica, catechetica et homiletica, exegetica, historica, ascetica; acta Martyrum et Confessorum; libri liturgici et Sacramentaria; libri poenitentiales, canones disciplinae, legum ecclesiasticarum et etiam civilium collectiones; historia ecclesiastica universim et historia haereson; ex obliquo scripta etiam haereticorum et hostium christianae religionis.

Monumenta ecclesiastica alia supersunt sculpta, picta, architectonica in cryptis, sacriis, sarcophagis, cathedris, scyphis, monilibus, supellectilibus diversissimis sacro vel profano usui Christianorum destinatis, in quibus saepissime etiam aliquid scripturae in epigraphis intervenit. Huiusmodi monumenta licet per se minus apta videantur ad distinctam notionem doctrinae ac professionis exhibendam quam libri scripti, aliquando tamen etiam vividiore luce velut percillant animos, quia non solum litteris eo modo ut libri ideas menti exhibent, sed actus ipsos, vitam religiosam cultumque veterum Christianorum expressa artis repraesentatione oculis subiiciunt (1).

(1) Speciminis causa in tabula adnexa exhibemus aliquot monumenta christiana, quorum primum n. 1. est ex caelali II. vel III. inuentis in coemeterio Callisti; alterum n. 2. 3. ex caelaturis in sarcophago Arelatensi saeculi IV; reliqua desumpta sunt ex fragmentis auro pietis vasorum crystallinorum saeculi III. et IV. ut habentur in Opere doctissimi P. Raphaelis Garrucci (Vetri ornati di figure in oro trovati nei cimiteri cristiani di Roma. Roma 1864.), apud quem amplior explicatio legi potest (tab. I. III. VII. IX. X.).

Figura 1. In tripode seu in altari, de quo edere non possunt qui tabernaculo deseruiunt (Heb. XV. 10.), propositus est panis simul cum pisce, vir habitu philosophi graeci adstat manu extensa super dona proposita; pone conspicitur figura muliebris habitu orantis manibus ad coelum extensis. Ex adverso respondet depicta in pariete (sed hic omissa) imago alia, in qua cernitur sacrificium Abrahami praeparatum, ipse vero patriarcha extensis pariter ad coelum manibus. Habes sacrificium eucharisticum, in quo Christus ipse sub speciebus panis offertur, oculis exhibitum fere non minus clare et distincte quam ab Ignatio, Iustino, Irenaeo descriptum est, dummodo librum artis christianae ac eius symbola

AD TRACTATUM DE TRADITIONE (Pag. 160)

9

10

11

Iam demonstratio thesios ex perspecta veritate antecedentium sponte consequitur. Distingui possunt in ipsa prima parte duae enuntiationes, una negans: monumenta

legere scias. Qui videtur panis, est *piscis* I. X. Θ. Υ. Σ. h. e. iuxta notissimam hieroglyphicam christianam Iesus Christus Dei Filius Salvator, ex litteris initialibus Ιησους Χριστος Θεου Υιος Σωτηρ. Nomine Ecclesiae ex gentibus collectae per ministerium sacerdotum fit sacrificium. (In omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda; quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus Mal. II, 11. « Et adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum Domino... et assumam ex eis sacerdotes et levitas dicit Dominus - Is. LXVI. 20. 21.). Ne de sacrificio repraesentato dubites, adest sacrificium typicum Abrahami.

Figura 2. 3. Sacrificium idem eucharisticum eodem fore modo, sed repraesentatione duplici distincta exhibetur in sarcophago Arelatensi. Christus multiplicat quinque panes et duos pisces tamquam symbolum Eucharistiae (Io. VI.); symbolum sacrificii manifestum inde est, quod Dominus adstanti Apostolo ostendit panes et pisces arae impositos, idque ita ut simul innuat sacrificium pro peccato, quod repraesentatur per serpentem in arbore paradisi.

Sequuntur picturae in fragmentis crystallinis.

Figura 4. In parte superiori exhibetur Christus redivivus stans in monte; ex una parte adstat s. Petrus, cui Dominus tradit volumen explicatum in sinum pallii eius. In volumine adhuc leguntur syllabae INUS, quas cl. P. Garrucci supplet *Dominus legem dat*, ex sarcophago Arelatensi, ubi Christus sedens in medio Apostolorum librum legis tenet istis verbis inscriptum. Traditio autem libri legis signum est traditae potestatis regiminis et magisterii in regno Christi. Haec ipsa potestas significatur cruce super humeram Petri, tamquam sceptro regni Iesu Christi: « solus novus rex saeculorum Christus Iesus novae gloriae et potestatem et sublimitatem suam in humero extulit, crucem scilicet, ut secundum Davidis prophetiam (Ps. 95. 10. secundum LXX.) exinde regnaret » Tertull. adv. Ind. c. 11. « Principatus super humerum eius » Is. IX. 6.; « et dabo clavem domus David super humerum eius » ib. XXII. 22. Huic nostrae picturae omnino geminum musivum opus exstat in Ecclesia Constantiae (Ciampini De sacris aedificiis a Const. M. constructis p. 131. tab. XXXII.), nisi quod ibi s. Petrus manu gerit virgam, non crucem super humerum; in volumine autem ei porrecto scriptum est *Dominus pacem dat*. P. Garrucci indicat has diversitates serius in aliqua operis instauratione inductas fuisse. Ceterum et *virga* est indicium potestatis, sive intelligatur *virga (sceptrum) virtutis* Ps. 109. 2, sive antitypus virgae Moysis. Quoad inscriptionem vero, *pac* est ipsum insigne ac propria nota regni Christi Eph. II. 14. sqq. et locis aliis passim. Porro in nostra pictura ad alterum latus Christus mittit Paulum, ut portet nomen eius

ecclesiasticae antiquitatis non praebent certum argumentum Traditionis divinae, nisi possit demonstrari consensus in doctrina, quam praesecerunt; altera affirmans: praebent

coram gentibus et regibus et filiis Israel. Ad marginem palma et in ea phoenix avis symbola sunt resurrectionis; Christus enim suscitatus a morte hic exhibetur. Ex monte promanant septem flumina, nempe profuens a Christo gratiae plenitudo (in qua continentur septem dona Spiritus Sancti Is. XI. 2. 3; septem sacramenta velut canales multiformis gratiae Dei). Sequitur pars inferior insignis huius monumenti. Agnus Christus in monte, ex quo scaturiunt tamquam ex fonte uno quatuor flumina doctrinae evangelicae. Ab utroque latere duae civitates IERUSALE et BECLE pro BETLE, ex quibus accurrunt sex agni sub Spiritu Sancto in linguis igneis ad Christum; fideles nempe ex Iudaeis (Ierusalem) et ex gentibus (in Bethlehem primum Christus manifestatus est Magis, qui erant primitiae gentium), Saperne IORDANES est symbolum baptismi. Haec eadem omnia visuntur in opere musivo Ecclesiae ss. Cosmae et Damiani (Giampini Vetera monumenta T. II. p. 60. tab. XVI.), et (excepto Iordane) in Ecclesia s. Marci (ibid. p. 122. tab. XXXVII.); nisi quod utrobique pro ampliori spatio agni, symbolum fidelium, sunt duodecim. In Basilica Liberiana duae item sunt civitates HIERUSALEM BETHLEEM; quinque agni penes unam, quinque penes alteram (ibid. T. I. p. 200. tab. XLIX.). In Ecclesia s. Sabinae sub effigie s. Petri est figura muliebris librum apertum manu tenens cum subiecta epigrapha ECCLESIA EX CIRCUMCISIONE; ex parte altera sub effigie s. Pauli respondet figura similis ECCLESIA EX GENTIBUS (ibid. p. 188. tab. XLVIII.). Litterae in margine nostri monumenti PIE Z sunt inscriptio saepe repetita in scyphis $\alpha\omega\ \zeta\eta\ \rho\zeta\eta$ (bibas vivas).

Figura 5. Christus virga percutiens petram in deserto. Christus ipse erat petra 1. Cor. X. 4; et Christus ex hac petra profudit aquam gratiae. Typo Moysi substituitur antitypus Christus significatus per illum.

Figura 6. Christus virgam virtutis vel antitypum virgae Moysis manu tenens convertit aquam in vinum. Verum cum Evangelista expresse nominet *hydras sex* Io. II. 6, nihilominus sicut in hoc Ita in aliis pluribus monumentis sunt *septem hydras*. Nempe quod non tam historiam quam rem significatam, h. e. transubstantiationem eucharisticam oculis exhibere propositum erat (Tract. de Euchar. p. 216.), id numero mystico septenario *plenitudinis* gratiarum indicatur.

Figura 7. Petrus dux et legislator populi novae Legis, substituitur Moysi duci et legislatori V. T. Immo locum occupat Christi tamquam eius Vicarius (cf. figuram 5.). De litteris saepe occurrentibus in vestimentis, ut hic vides litteram τ , consule Giampini Monumenta vetera T. I. c. 13.

Figura 8. Est desumpta imago ex fragmento vitreo in museo Borgiano Congr. de Propaganda Fide. Cl. P. Mozzoni qui eam acceperat a b. m. P. Marchi, inseruit monumentis saeculi II. Certe est antiquissima;

certum argumentum Traditionis divinae et exhibent Traditionem ipsam, ubi consensus successionis apostolicae demonstrari potest.

Profecto ad priorem negantem enuntiationem quod pertinet, ubi consensus vel antecedens vel synchronus vel consequens directe vel indirecte demonstrari non potest, huiusmodi monumenta solummodo exhibent privatam sententiam et intelligentiam singulorum, vel saltem aliud in iis exhiberi non constat. Privata autem sententia citra consensum spectata non est maioris auctoritatis, quam est vel auctoritas privata singulorum Patrum et doctorum, vel sunt argumenta quibus probatur. Poterit ergo esse sententia vera, poterit esse gravis, poterit esse probabilis; at tamen vi huiusmodi privatae intelligentiae et testificationis non demonstratur pertinere ad Traditionem divinam, quia Patres singuli citra consensum successionis apostolicae aliquid docentes non festium Traditionis, sed doctorum privatorum munere funguntur (de quo inferius dicemus); et quia criterium deest assistentiae Spiritus Sancti et per

et cum aliis monumentis similibus demonstrat cultum in antiquitate christiana erga Sanctos, nominatim per imagines, et cultum hyperduliae super sanctos ipsos Apostolos erga Virginem Matrem Dei. Beata Virgo habita orantis pro nobis collocata visitur inter duos sanctos Apostolos Petrum et Paulum.

Figura 9. Daniel occidens draconem (Dan. XIV. 26.) typus idololatricam occidentis Christi, qui tamquam praefiguratus antitypus pone adstat virgam virtutis manu tenens, ut in plurimis aliis monumentis.

Figura 10. Tobias exenterat piscem: ϵ cordis eius... fenum extrahit omne genus daemoniorum... et fel valet ad unguendo oculos, in quibus fuerit albugo, et sanabuntur \cdot Tob. VI. 4. sqq. Piscis symbolum Christi qui expellit daemones, et illuminat oculos. Utrumque monumentum (9. 10.) pertinet ad ea plurima, quae ostendunt nullo discrimine eundem fuisse usum librorum deuterocononicorum ac protocononicorum tamquam Scripturarum sacrarum.

Figura 11. Piscis sub cucurbita significat Christum praefiguratum in historia Ionae prophetae Ion. II. 1; IV. 6; Matth. XII. 40. Ubi enim in vulgata versione legitur *hedera*, in Italia erat *cucurbita* (LXX. $\lambda\alpha\upsilon\sigma\theta\eta\gamma$ heb. קיקיון). Numerus septenarius in planta symbolica fecunditatis quid significet, constat ex dictis ad figuram 4. Etiam in aliis monumentis, ubi Ionas humana figura repraesentatur dormiens sub planta, servatur numerus septenarius cucurbitarum (Op. cit. P. Garneci tab. IV.).

hanc infallibilis intelligentiae, quod quidem criterium quando agitur de custodia Traditionis in Ecclesia et per Ecclesiam universalem, positum esse vidimus in ipso consensu (supra th. VIII.) (1). Porro si sententia in monumentis relata non modo esset citra consensum sed etiam contra illum, patet non Traditionis divinae sed veteris erroris testimonium fore.

Non minus constat de veritate propositionis secundae, quae erat affirmans; ubi enim monumenta sententiam antiquitatis exhibent ita, ut ex iis consensus custodum fidei et successionis apostolicae in aliquod fidei dogma demonstretur, eo ipso exhibent doctrinam sub eo caractere, qui est criterium certum Traditionis divinae. Tum quippe illis monumentis velut praesentes sistuntur custodes fidei non ut privati doctores, sed ut consentientes testes Traditionis ex diversis aetatibus diversisque Ecclesiis, et eorum non privatae sententiae referuntur sed unanime testimonium Traditionis. Ergo sicut consentiente testificatione successionis apostolicae viventis, ita monumentis quae consentientem testificationem successionis apostolicae antiquiori aetate obtinentem referunt, divina Traditio demonstratur et exhibetur. Lege August. contr. Iulian. l. I. n. 30-34; l. II. n. 31-37; Op. imperfect. l. II. n. 37.

II. In altera parte theses comparamus monumenta et documenta antiquitatis ecclesiasticae cum ipso perenniter vivente magisterio.

1°. Documenta illa universim spectata dicimus esse subsidium ad conservandam Traditionem *cum organo principe intime nexum eique velut connaturale*. Sicut apostolatus a Christo est institutus per se non ad scribendos libros, sed

(1) Si monumentum referret definitivam sententiam etiam unius, cui in docendo promissa est infallibilis assistentia Spiritus Sancti, neganda esset hypothesis non posse demonstrari consensum; haec enim assistentia promissa est omnibus et solis ex Christi mandato docentibus universam Ecclesiam, cuiusmodi persona singularis post Apostolos nulla est nisi Episcopus Ecclesiae universalis h. e. successor Petri; ubi autem universa Ecclesia authentice docetur, iam etiam de a praedicatione ecclesiastica et de consensu constat, qui consequitur tamquam *effectus* (vide supra p. 114. aqq.).

ad promulgandum evangelium regni auctoritate praedicationis, ad constituendas Ecclesias, ad fideles conservandos in fide per ipsum vivens magisterium et ministerium authenticum; nihilo tamen secus aliqui ex Apostolis et discipulis Apostolorum inspirati erant a Spiritu Sancto ad praedicationem etiam scriptis documentis ex parte comprehendendam in subsidium praedicationis et viventis magisterii (th. IV.): ita successio apostolica ex se et directe a Christo instituta est ad doctrinam et disciplinam christianam vivente semper magisterio ac ministerio in perpetua successione conservandam et propagandam; at ex hoc ipso munere divinitus iniuncto velut connaturaliter sequitur pro rerum ac temporum conditione et necessitate plus minusve ampla doctrinae ac disciplinae christianae conscriptio et in monumentis consignatio. Cum enim Spiritus Sanctus non citra ministerium humanum, nec etiam per continuam immediatam revelationem nihil agentibus fidei custodibus afflatam depositum conservet; sed id praestet per assistentiam dirigentem et iuvantem et ab errore praeservantem; ideo opera etiam humana et elementum humanum sub hac Spiritus assistentia requiritur (th. IX.). Ad hanc autem humanam operam sub directione Spiritus Sancti positam pertinet etiam, atque ex ipsa natura societatis hominibus et pro hominibus constitutae secundum sapientiam et providentiam Dei consequitur, ut publicae fidei professiones, solemnia successionis apostolicae in Conciliis iudicia ac definitiones, vindiciae et declarationes doctrinae traditae adversus novitates exortas, catecheses et institutiones populi catholici, expositiones Scripturarum, liturgia, ritus administrationis sacramentorum, ad summam actus quique praecipui vitae ecclesiasticae etiam scriptis consignentur, haecque omnia documentis et monumentis expressa posteris tradantur. Non est quidem haec scriptio et consignatio ipsi muneri successionis apostolicae ex institutione Christi inhaerens, sicut inhaeret essentiali ei magisterium et ministerium personale; nihilominus magisterii non quidem in singulis sed generatim spectati aliqua functio, ex rerum et hominum natura moraliter necessaria adeoque suavi providentiae Dei

consona, haec quoque est, ut integritati et perpetuitati doctrinae et disciplinae etiam documentis et monumentis consulatur (1).

Porro ipsi actioni humanae magisterii semper viventis propter eandem rationem quia non revelationibus semper novis sed assistentia Spiritus Sancti regitur, necessaria saepe est inquisitio in fidem et professionem suorum antecessorum et antiquitatis christianae, ubi vel consensus praesens non est satis perspicuus, vel professionis praesentis connexio cum antiquitate adversus oppositos errores vindicanda, vel pro fidelibus ad luculentiorum confirmationem ac declarationem perennitatis doctrinae et unitas fidei per omnes aetates demonstranda est. Haec autem ad sensum et consensum antiquitatis appellatio nisi ex monumentis et documentis, quae supersunt, *directe* institui non potest. Constat ergo, monumenta et documenta christianae professionis ac disciplinae tum origine tum morali necessitate ex ipsa natura cuiusvis societatis et nominatim societatis christianae esse cum magisterio perpetuae successionis apostolicae intime nexa, et societati christianae praesidia ad servandam Traditionis integritatem velut connaturalia. Cf. Bellarmin. De verbo Dei l. IV. c. 12.

2°. Licet haec ita sint, attamen si monumenta ecclesiastica *formaliter* spectentur, h. e. non loquendo de auctoribus quatenus eorum plerique Episcopi aut Pontifices, vel seorsim « per aetates temporum et locorum distantias dispensati » vel collecti in Conciliis ipsi constituebant pro sua aetate vivens magisterium; sed considerando monumenta in se quatenus sunt monumenta antiquitatis, ea censeri non possunt *organon princeps Traditionis*; sed sunt ipsi organo principi subsidium et instrumentum doctrinae quantumvis modo declarato moraliter necessarium et connaturale.

Nam a) *ordine originis* successores Apostolorum perpetua serie sese excipientes sub assistentia Spiritus Sancti,

[1] Confer Enseb. de epistolis Ignatii supra p. 67; de documentis Patrum universim, quos Deus « paucos multis excellentiores per diversas aetates temporum locorumque distantias dispensare voluit, » vide p. 77. sq.; 86.

et « sub charismate veritatis certo quod cum episcopatus successione acceperunt » (th. VIII.), sunt ex demonstratis organon servandae Traditionis simpliciter ac immediate a Christo institutum; hoc autem alterum praesidium ad servandam Traditionem habet originem in praecipuis suis elementis ab ipso organo principe, non ex immediata Dei institutione, licet sit ex speciali Dei erga Ecclesiam suam providentia. Uno verbo dici potest: perpetuum semper vivens magisterium apostolicum est *ipsa rei substantia a Deo instituta* ad conservandam Traditionem, conservatio per monumenta est *aliquis modus* consequens ex re a Deo instituta.

b) Ideo *ordine necessitatis* alterum est ex institutione Dei simpliciter necessarium et essenziale, alterum ipsi datum est ad rite fungendum suo munere sub suavi Dei providentia et quodammodo *ad melius esse*.

c) *Ordine doctrinae* unum se habet ad alterum, ut instrumentum doctrinae inanimatum ad doctorem viventem, qui eo utitur eiusdemque est authenticus interpres. Sicut Scriptura sacra continet verbum Dei scriptum, atque ita constituit partem depositi seu obiectivae revelationis, cuius custodia, explicatio, et praedicatio divinitus concedita est semper viventi successioni apostolicae sub directione Spiritus Sancti, proindeque huius ipsius successionis est authentice declarare verum sensum Scripturae; simili fere modo monumenta omnia ecclesiastica, quatenus exhibent consensum vel definitivum iudicium successorum apostolorum quovis tempore praeterito, continent verbum Dei ac proinde pertinent ad depositum custodiendum et explicandum a continua et vivente successione apostolica. Si quando ergo vel de existentia consensus ex iis monumentis demonstrandi, vel de vero sensu doctrinae in iis exhibitae dubitatio aut controversia oriatur, ipsa vivens successio apostolica est authentica interpres et index sensus et consensus.

Verbum Dei sive in Scriptura sacra sive in monumentis ecclesiasticis contentum sine dubio est regula ac norma credendi universae Ecclesiae; sed verbum Dei *explicandum* est norma velut in actu primo, verbum Dei *explicatum* est

norma in actu secundo. Authentica vero explicatio pertinet ita ad vivum semper magisterium custodum revelationis, ut singuli in intelligendo verbo Dei sive in Scripturis sive in ceteris monumentis contento semper ab auctoritate et praedicatione huius ipsius magisterii pendere et iuxta illius catholicum intellectum verbum Dei intelligere et credere debeant. Hoc ipsum est, quod dici solet: Scriptura et Traditio (obiectiva, comprehensa in monumentis et documentis) est *regula fidei remota*; Ecclesia (vivens Ecclesiae magisterium et praedicatio) est *regula fidei proxima*. Cf. Gregor. de Valentia de Fide disp. I. q. 1. punct. 7. §. 12. (1); Suarez de Fide disp. V. sect. 5; Stapleton. l. XII. c. 15-17.

THESIS XIV.

De demonstratione consensus directa vel indirecta ex documentis antiquitatis.

« Consensus testium de quo diximus, ex monumentis demonstrari potest dupliciter: 1°. directis testimoniis, quae vel ex diversis aetatibus et Ecclesiis de prompta communem et universalem professionem ipso suo consensu immediate exhibeant, vel contineant solemne et authenticum de doctrina iudicium ad Ecclesiam universam; 2°. demonstrari potest illatione, quando paucorum etiam testimonia ex indole testium, causae, et adiutorum non nisi communem fidem referre intelligantur. »

I. In priori parte nostrae propositionis agimus de demonstratione *directa* consensus inter testes Traditionis ex monumentis depromenda, atque ita dupliciter de existentia

(1) Gregorius de Valentia hanc statuit thesim: « Nec praeterita aliqua Traditio sine praesenti aliqua auctoritate est index fidei. » Eam probat, quod sicut de Scriptura ita de Traditione in monumentis comprehensa potest controversia oriri, quae postulet iudicem et normam, quae fideles omnes certi reddantur, quid sit tenendum, quid respondendum; huiusmodi vero index et norma non potest esse nisi vivens semper magisterium. Controversia postulans iudicem excitari potest triplex, videlicet de auctoritate Traditionis alicuius, de vero eius sensu, de eius existentia. Quae habet de controversiis circa verum sensum notatu digna sunt. « Cum Traditio, inquit, scriptis fere doctorum orthodoxorum in Ec-

Traditionis constare posse dicimus; conspiratione nimirum testimoniorum vel solemni iudicio.

1°. Si ex monumentis proferantur disertia testimonia omnium aetatum inde ab aevo apostolico vel certe ex eo tempore, quo primum doctrina de qua quaeritur, ab haereticis impugnari coepit, et propterea a doctoribus in unione ac consensione [catholica perseverantibus tractari diligentius, et si testimonia haec pertineant ad diversas paeneque omnes provincias; hoc sane idem est ac si universa Ecclesia cum omnibus suis pastoribus et doctoribus, martyribus ac populo fideli in sua connexionione cum Apostolis et per Apostolos cum praedicatione Christi ipsius, per saeculorum decursum homogeneo semper progressu coram sisteretur, testans suam fidem fideique intellectum (cf. August. contr. Iulian. l. II. n. 37; vide supra p. 86.). Atqui illustrior demonstratio consensionis custodum fidei nulla reperiri potest. Ergo de valore et evidentia huiusmodi demonstrationis constat.

2°. Solemne atque authenticum iudicium de aliqua doctrina tamquam revelata et apostolica iam per sese demonstrat verum id, quod enuntiat, quando illius est iudicis, qui auctoritate a Christo accepta docet universam Ecclesiam; sive index iam sit immediate successio apostolica in unitate et consensione ut in oecumenicis Conciliis, sive sit Pontifex per se, qui est unitatis et consensionis origo ac centrum (1) (cf. supra p. 114. sqq.). Huiusmodi ergo iudicium semper vel in se exhibet et authentice manifestat vel efficit consensum omnium in unitate catholica perseverantium, estque clarissima et solemnis expressio consensionis custodum fidei saltem eius aetatis, qua iudicium latum est,

clesia conservetur, quaestiones ac dubia moveri possunt de sensu illius, sicut dubitatur saepe de sensu ac mente doctorum (quorum videlicet scripta leguntur). Eiusmodi vero quaestiones, cum erunt ortae post Traditionem (in monumentis comprehensam) quae semel tantum, ut ita dicam, locuta est, neque praeterea amplius loquitur, certe per eandem ipsam Traditionem definiri satis non poterant » l. c.

(1) « Una Ecclesia a Christo Domino super Petrum origine unitatis et ratione (causa efficiente et continente) fundata » Cyprian. ep. 70. ad Ian.; ep. 73. ad Iubai.

et omnium aetatum subsequentium. Ergo monumenta ex quibus tale iudicium innotescit, eo ipso exhibent consentientem doctrinam ac Traditionem in successione apostolica.

Præcellit hic modus demonstrandi consensionem præ altero quem primò loco commemoravimus, quia facilior est, omnibus accommodatus et ad quodvis dubium de existentia consensionis excludendum aptior. Ideo sæpe, ubi consensus testium « per ætates temporum et locorum distantias dispensatorum » est ambiguus vel in dubium vocatus, declaratio eius per authenticum iudicium redditur necessaria. « In ipsa vetustate, ut monet s. Vincentius Lirin. c. 38, unius sive paucissimorum temeritati *primum omnium generalia, si qua sunt, universalis Concilii decreta præponant* (matris Ecclesiae filii); *tunc deinde*, si id minus est, *sequantur, quod proximum est, multorum atque magnorum consentientes sibi sententias magistrorum* »

II. Persæpe ea est Patrum, controversiæ, adiunctorum, et causæ totius conditio, ut ex paucorum etiam doctorum insignium testificatione consensus successioni apostolicæ et communis doctrinæ facile intelligatur. Si de Patribus agatur licet paucis, qui in controversia aliqua adversus hæreticos pro causa catholica veluti duces eminebant et pro ea, inspectante atque laudante universa Ecclesia, decertabant, ut Athanasius, Basilus, Gregorius Nazianzenus, Hilarius, Augustinus pro mysterio SS. Trinitatis contra Arianos et Semiarianos; Cyrillus Alex., Leo M., Agatho, Sophronius pro mysterio incarnati Verbi contra Nestorianos et Monophysitas horumque surculos; Augustinus, Fulgentius pro gratia Dei contra Pelagianos et eorum reliquias etc.; horum inquam Patrum doctrinæ quoad rem ipsam, quam contra hæreticos nomine totius Ecclesiæ defendebant (præscindendo etiam ab authenticis iudiciis, quæ aliqui eorum tamquam universalis Ecclesiæ pastores et doctores tulerunt), sine dubio est expressio communis fidei ac professionis totius Ecclesiæ. Non tamen idem dici potest de omnibus quæstionibus, quas Patres occasione defensionis fidei communis ex sua privata sententia forte pertractarunt. « Profundiores difficilioresque partes incurrentium quæstionum,

quas latius pertractarunt qui hæreticis restiterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus adstruere » Indic. auctoritatum Sedis Apostolicæ in ep. 21. Coelestini Pontificis ad Epp. Galliæ.

Generatim si Patres etiam pauciores quorum tum in vita tum post obitum magna erat in Ecclesia Dei auctoritas (cf. Aug. cont. Iul. l. I. n. 11. 29.), doceant aliquid ad fidem catholicam pertinere, vel testentur de doctrina publicè recepta et a maioribus tradita, sive verbis disertis sive modo tractandi id prodant; si hoc testimonium ferant iis in adiunctis, ut doctores coævos vel certe subsequentes non potuerit latere, et receptum sit nemine contradicente, huiusmodi testimonium etiam pauciorum ita comparatum est, ut spectata œconomia, unitate et communiōne Ecclesiæ (th. IX.) consensus custodius fidei ex eo legitime et certo inferatur. Ita s. Augustinus ex singulorum etiam Patrum asseverante modo loquendi, ex auctoritate, fama, meritis quibus in Ecclesia clarebant, infert, id quod tamquam fidem christianam proponunt, non posse esse nisi ex regula fidei et communi professione depromptum, quia secus neque ipsi ita docuissent, nec ita docentes ab Ecclesia tanta celebritate fuissent recepti. Hac ratione appellat ad Cyprianum: « vides quanta fiducia ex antiqua et indubitata fidei regula vir tantus ista loquatur » (de Peccator. merit. et remiss. l. III. n. 11.); ad Gregorium Nazianzenum: « est quidem tanta persona, ut neque ille hoc nisi ex fide christiana omnibus notissima diceret, neque illi eum tam clarum haberent atque venerandum, nisi hæc ab illo dicta ex regula notissimæ veritatis agnoscerent » (contr. Iul. l. n. 16.); ad Hilarium « tanta in Episcopis catholicis laude præclarum, tanta notitia famaque conspicuum » (ib. n. 9.); ad Ambrosium, « cuius, inquit, pro fide catholica gratiam, constantiam, labores, pericula sive operibus sive sermonibus et ipse sum expertus, et mecum non dubitat orbis prædicare Romanus » (ib. n. 10.); negat Chrysostomum potuisse in communi dogmate aliud sentire quam universam Ecclesiam, quia secus non tanta gloria emerit: « absit, ut tu (Ioannes) aliud scires, et in ea (Ecclesia) tam præ-

cipuus emerens » (ib. n. 22.); hac denique ratione inferendo demonstrat orientalium Episcoporum consensum cum occidentalibus in dogmate peccati originalis: « quia et ipsi utique christiani sunt, et utriusque partis terrarum fides ista una est, quia fides ista christiana est » (ibid. n. 14.).

CAPUT II.

DE SS. PATRUM ET DOCTORUM AUCTORITATE PRIVATA.

THESIS XV.

De auctoritate ss. Patrum, si singillatim spectentur.

« Singulorum Patrum auctoritas per se spectata non quidem infallibilis est et peremptoria; persuadet tamen non modo pietas sed etiam manifesta ratio, ut et singulorum sententiae theologicae non parvi fiant, et non nisi cautissime in sensum accipiantur dissonum a communi aliorum Patrum in dogmate et in rebus theologicis doctrina. »

I. Quod continetur in prima parte enuntiationis, per se evidens est; neque enim hominibus certitudo ac securitas, quod numquam errent, et inde orta auctoritas irrefragabilis adesse potest ex quavis scientiae et sanctitatis praestantia; sed ex solo charismate Spiritus veritatis et indefectibili eius assistentia. Haec autem non singulis sive Episcopis sive sanctis doctoribus promissa est, sed ut pridem demonstravimus, iis solis, qui ex Christi institutione munus acceperunt authentice docendi universam Ecclesiam, et quatenus hoc munere funguntur; Petri inquam successoribus in quibus unitatis et consensionis origo est ac vinculum, et Episcopatus universo, si in unitate ac consensione inter se et cum suo centro spectatur. Duo itaque animadvertemus, primum ut tum in re ipsa tum in dictis et (si ita loqui fas est) in methodologia veterum quorundam doctorum probe distinguamus consensum Patrum, quatenus exhibet consensum ipsius infallibilis Ecclesiae, et auctoritatem deinde singulorum Patrum; secunda animadvertens erit de conditionibus, quas ad ipsius consensus auctoritatem nonnulli theologi requirunt.

1°. Praeclare distinguit Augustinus Patres spectatos privatim singulos et spectatos in unitate ac consensione ut testes Traditionis. Citatis aliquot Patrum testimoniis dogma peccati originalis attestantium, quorum cum ceteris et cum universa Ecclesia consensum ex adiunctis et modo loquendi collegit (cf. th. XIV. n. II.), declarat discrimen inter eorum privatam auctoritatem et inter Ecclesiae Traditionem, pro qua illi testantur. « Haec, inquit, non ideo commemoravi, quod disputatorum quorumlibet sententiae tamquam canonica auctoritate nitamur; sed ut appareat, ab initio usque ad praesens tempus quo ista novitas orta est, hoc de originali peccato apud Ecclesiae fidem tanta constantia custoditum, ut ab eis qui dominica tractarent eloquia, magis certissimum proferretur ad alia falsa refutanda, quam id tamquam falsum refutari ab aliquo tentaretur » Augustin. de Peccator. merit. et remiss. l. III. n. 14.

Ipsae igitur consensus Patrum in doctrinam fidei non ideo veram infallibiliter exhibet sententiam, quod singuli consentientium per se et subjective sint infallibiles; sed quavis singuli possint errare, ex promissione Christi infallibiliter certum est, consensum omnium nunquam posse esse in aliquem errorem contrarium fidei, nunquam fuisse et vi promissae divinae providentiae nec esse potuisse, cum huiusmodi communis consensus contra fidem Ecclesiae traditam iam ipsius fidei ac Traditionis Ecclesiae corruptionem vel supponeret vel induceret.

De singulis itaque vel de pluribus etiam Patribus *extra consensum* spectatis dicta sunt et intelligi debent, quae Augustinus aliique aliquando affirmare videntur, non auctoritate sed ratione et probatione Patrum se moveri. Nam ubi adest consensus, non quidem auctoritas singulorum probat, sicut auctoritas singulorum scriptorum inspiratorum sola sufficit; sed in consensu ipso ratio et probatio continetur Traditionis tam historica et philosophica quam theologica (supra th. VIII-X.). Ita igitur intelligenda sunt illa Augustini: « alios praeter Scripturarum libros ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaeque praepollent, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt; sed quia mihi vel per illos